

SBM 786 Præstehaven, Hylke

Bygherrerapport

Hylke sogn, Voer Herred, Skanderborg amt. Stednr. 16.05.03, sb.nr. 81

Ved udgravningen af Præstehaven blev der i alt registreret 192 anlæg, dvs stolpehuller, affaldsgruber, kogestensgruber, gruber med ukendt funktion, ubestemmelige nedgravninger, moderne forstyrrelser og naturlige variationer i undergrunden. Der kunne i alt udskilles tre huskonstruktioner og én mulig jordfæstegrav. Daglig leder Dorte Tøfting, Skanderborg Museum september 2005.

SKANDERBORG MUSEUM

Indledning

I forbindelse med lokalplan 131, Skanderborg Museum blev der udført en arkæologisk forundersøgelse i sensommeren 2005 ved arkæolog Ejvind Herts. Forundersøgelsen påviste levn fra oldtiden.

Skanderborg Museum foretog derfor efterfølgende en egentlig arkæologisk undersøgelse af området i perioden fra d. 1. til d. 7. september 2005. Det samlede areal for undersøgelsen blev på 2173 m².

Bygherre og øvrige samarbejdspartnere

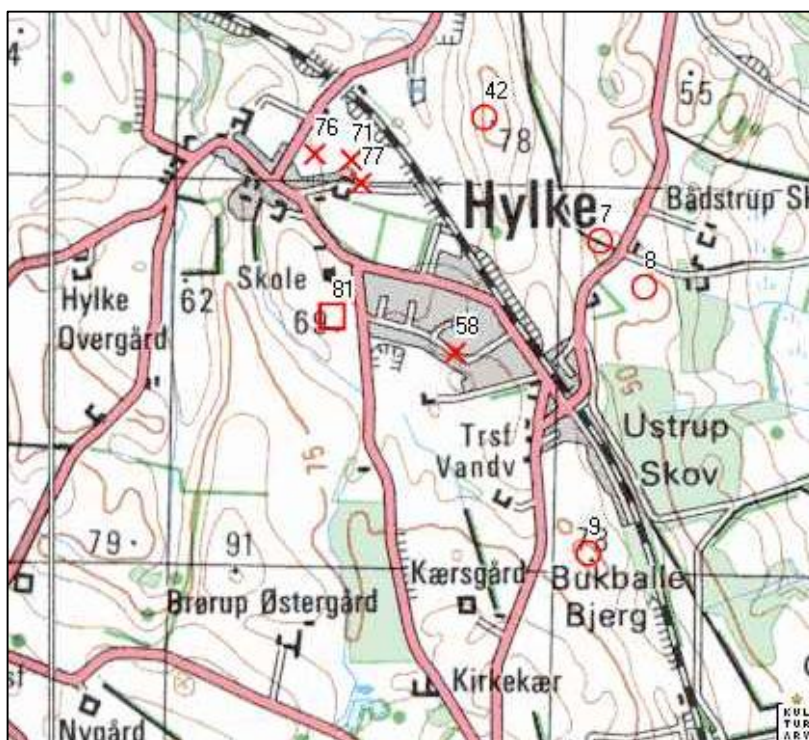
Den arkæologiske undersøgelse blev betalt af Skanderborg Kommune. Den arkæologiske udgravning involverede cand.bac. Ejvind Hertz, cand.phil. Rikke Isler og cand.mag. Dorthe Bak Tøfting fra Skanderborg Museum. Gravemaskinen blev leveret af Ole Sommer A/S, Skanderborg og var påmonteret en 2 meter bred skovl. GPS opmåling blev udført af landmåleringeniør Ib Radoor, Moesgård Museum. Den efterfølgende efterbearbejdning af fund og øvrige udgravningsdata blev udført af arkæolog Dorthe Bak Tøfting.

Landskabet og fortidsminderne

Kortet side 3 viser placeringen af tidligere udgravninger og løsfund i området ved Hylke og i det efterfølgende refereres der til de SB-numrene, der fremgår af kortet.

Nær Hylke kirke er der registreret et enkeltfund af 2 borgerkrigsmønter og 1 to-skillig fra Frederik d. III, (1661) (SB76). På markerne omkring Hylke kirke blev der i 1988 foretaget en arkæologisk forundersøgelse af Skanderborg Museum ved J.E. Pedersen. I den forbindelse viser fund af keramik (SB 71) at der har været aktivitet i området i middelalderen (1250-1536). Desuden er der ved hjælp af detektor fundet beslag, spændefragment, ring og nål i bronze samt en tenvægt i ler (SB 77).

I 1999 udførte Skanderborg Museum ved Ejvind Hertz en udgravning ved Præstehaven der påviste resterne af et hus, der kunne dateres til førromersk jernalder, 500 f.Kr. – Kr.f. (SB 81). Øst for Præstehaven blev der i 1959 under arbejdet i en grusgrav fundet et lerkar (SB 58) som formodentligt stammer fra en grav, der kan dateres til ældre romersk jernalder.

Fundstederne er markeret med rødt og SB-numrene, der referes til i teksten, er anført ved siden af. Kilde: Det Kulturhistoriske Centralregister, www.dkconline.dk.

Der er registreret ialt 4 rundhøje fra oldtid i nærområdet. Ved én af disse (SB 42) blev der i slutningen af 1800-tallet fundet to armringe af sølvtråd bragt til overfladen pga pløjning. De øvrige rundhøje er helt eller delvist nedpløjede (SB 7 og SB 8) og én er siden registreringen i 1895 helt forsvundet (SB 9).

En naturlig lavning, som også fremgår af tidlige kort såsom de høje målebordskort fra 1842-1899 (Kilde: Kort og Matrikelstyrelsen) løber syd og sydvest om Præstehaven. Selve udgravningsområdet er meget jævnt og er ikke påvirket af faldet i terrænet mod lavningen. Undergrunden veksler imellem sand, gruset sand og ler og var dækket af et relativt tyndt lag muld.

Undersøgelsens resultat

Ved udgravningen af Præstehaven blev der i alt registreret 192 anlæg, dvs stolpehuller, affaldsgruber, kogestensgruber, gruber med ukendt funktion, ubestemmelige nedgravninger, moderne forstyrrelser og naturlige variationer i undergrunden. Der kunne i alt udskilles tre huskonstruktioner og én mulig jordfæstegrav.

Nedenfor vil huskonstruktioner, graven og andre anlæg der er interessante for områdets kulturhistorie blive beskrevet i kronologiske rækkefølge startende med de ældste fund og sluttende med de yngste. Udaterbare konstruktioner vil blive gennemgået til sidst. Øvrige anlæg hvori der enten ikke er fundet daterende materiale eller som ikke kan sættes i forbindelse til konstruktioner vil ikke blive behandlet i det efterfølgende. Tidstavlen side 9 giver en oversigt over de arkæologiske perioder, der omtales i det efterfølgende.

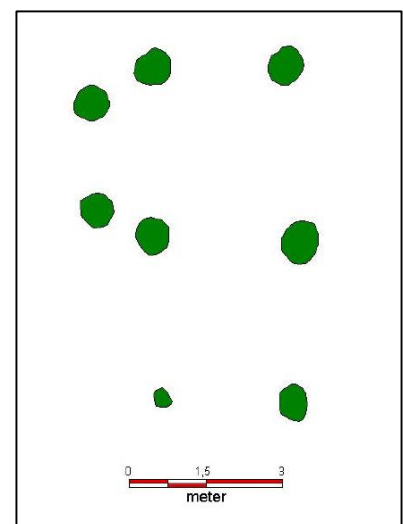
Hver konstruktion har et K-nr. og hvert anlæg et A-nr. Oversigtstegningen side 10 viser udelukkende de anlæg der har arkæologisk interesse. Tegninger af de fire huskonstruktioner ses på de følgende sider. Det gælder for alle tegninger af huskonstruktioner at nord er opad. Der er nordpil på oversigtstegningen.

I området ved K2 og K5 tyder anlægsgfundene på, at der sandsynligvis er spor efter endnu et hus men på grund af den dårlige bevaringsgrad af anlæggene har det ikke været muligt at udskille konstruktionen.

K1

Yngre jernalder, 375 e.Kr. – 775 e.Kr.

K1 er et hus med 3 sæt tagbærende stolper og indgangsparti forskudt mod nord på den vestvendte langside. Der har muligvis været endnu et sæt tagbærende stolper i den nordlige ende af huset, men disse kunne ikke erkendes under udgravningen. Huset er ca. 6,7 meter langt og ca. 3 meter bredt målt fra centrum af stolpehullerne. Keramikken, der er

fundet i anlæggene hørende til K1, består af små og forholdsvis dårligt bevarede skår. Det har derfor ikke været muligt at datere K1 ved hjælp af keramikken. Huskonstruktionen tillader kun en forsigtig og generel datering til yngre jernalder, 375 e.Kr. – 775 e.Kr.

K1 ses tillige på oversigtstegningen side 10.

Vikingetid 775 e.Kr. – 1050 e.Kr.

Grube A24 har muligvis fungeret som affaldsgrube og kan dateres til vikingetiden baggrund af den keramik, der fundet i. Keramikken er udsmykket på en måde som for vikingetidens keramik med indstik af og runde/ovale former.

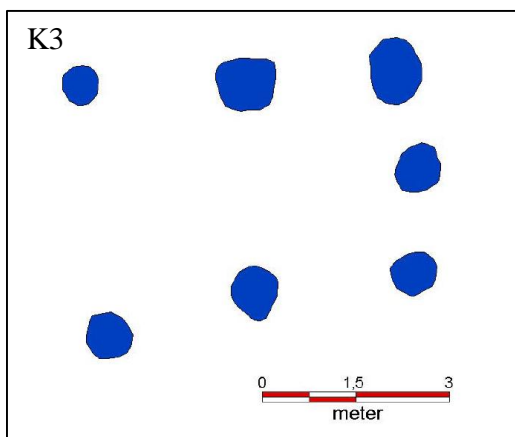

på
gruben.
er typisk
firkantede

Keramik fra grube A24. Vikingetid

Tidlig Middelalder 1050 e.Kr. – 1150 e.Kr.

K3 er et lille hus bestående af 3 sæt vægstolper og én enkelt gavlstolpe. Det er ca. 5,20 meter langt og ca. 3,5 meter bred i den østlige ende og 4 meter bredt i den vestlige ende målt fra centrum af stolpehullerne. I modsætning til K2 er det vægstolperne der bærer taget. Der er ikke gjort daterbare fund i anlæggene hørende til K3, men konstruktionen viser at 6-stolpehuset sandsynligvis kan dateres

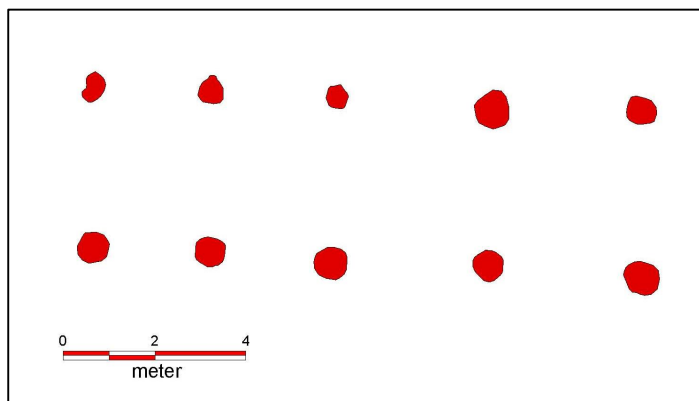

til tidlig middelalder, 1050 e.Kr.-1150 e.Kr. Ved overgangen fra vikingetid til middelalder forsvinder grubehuset – en lille værkstedshytte med nedgravet gulv - og 6-stolpehuset tolkes som en mulig erstatning for denne. Det er muligt at K3 har fungeret som værkstedshytte. K3 ses på oversigtstegningen side 10.

Udaterbare konstruktioner.

K2 tolkes som et muligt langhus med 5 sæt tagbærende stolper. Langhuset er ca. ca. 12 meter langt og ca. 3,6 meter bredt målt fra centrum af stolpehullerne.

Der er gjort tre fund af keramik i anlæggene, der hører til K2. Desværre kan keramikken ikke dateres nærmere og langhuset kan på baggrund af konstruktionen ikke henføres til en bestemt periode. K2 ses på oversigtstegningen side 10.

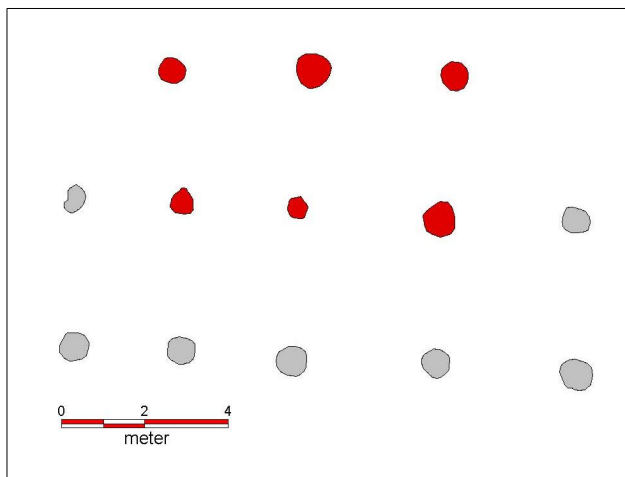

K4 er en mulig jordfæstegrav. Anlægget er ca 110 cm bredt og ca. 80 cm dybt og tolkes som en mulig jordfæstegrav på grund af nedgravningens **K4** form. Bunden er næsten plan med svagt afrundede sider og selve nedgravningen har næsten lodrette sider. Det har ikke været muligt at datere **K4** ud fra de enkelte keramikskår, der blev fundet i anlægget. **K4** ses på oversigtstegningen side 10.

Et muligt hus, **K5**, viser at der eventuelt har været tale om en senere udnyttelse af nogle af de tagbærende stolper i **K2** til konstruktionen af et mindre hus. **K5** har tre par tagbærende stolper hvoraf de tre er tagbærende stolper i **K2**. Jvf nedenstående tegning hvor den røde farve markerer **K5** og den grå farve repræsenterer **K2**. Det har ikke været muligt at datere konstruktionen.

K5

konklusion

I yngre jernalder, 375 e.Kr – 775 e.Kr, har der været bebyggelse ved Præstehaven og i vikingetiden vidner fundet af en affaldsgrube om at der har været aktivitet i området. Hvor en eventuelt bebyggelse har været placeret i vikingetiden, 775 e.Kr – 1050 e.Kr, vides ikke men i tidlig middelalder, 1050 e.Kr – 1150 e.Kr, ses der igen bebyggelse ved Præstehaven. Sammen med tidligere udgravninger og fund i nærområdet bidrager denne undersøgelses resultater til en bedre forståelse af tidligere tiders udnyttelse af området.

Sammenfatning og

Faktuelle oplysninger

Skanderborg Museums j.nr: SBM 786

Lokalitet:	Præstehaven
By, Sogn, Herred, Amt:	Hylke by, Hylke sogn, Voer herred, Skanderborg amt
Stednummer:	16.05.03-81
Kulturarvstyrelsens j.nr.:	For 2003-2122-0840
Bygherre:	Skanderborg kommune
Areal:	2173 m ²
Gravemaskine fra:	Ole Sommer A/S Industritofte 2, Virring, 8660 Skanderborg
Deltagere i udgravningen:	Arkæolog Ejvind Hertz Arkæolog Rikke Isler Arkæolog Dorthe Bak Tøfting

Dokumentationsmaterialet fra udgravningen bestående af beretning, plantegninger, fund og billeder opbevares på Skanderborg Museum, Adelgade 5, Skanderborg.

Materialet forevises efter anmodning.

Relevant litteratur:

Ethelberg, E., Hardt, N., Poulsen, B. og Sørensen, A.B. 2003:

Det Sønderjyske Landbrugs Historie. Jernalder, vikingetid og middelalder.

Haderslev Museum og Historisk Samfund for Sønderjylland.

Hvass, S. og Storgaard, B. (red.) 1994:

Da klinger i muld – 25 års arkæologi i Danmark.

Det Kgl. Nordiske Oldtidsselskab og Jysk Arkæologisk Selskab.

Tidstavle

år	periode		
1660	Nyere tid		Historisk tid Historical Times
1536	Renæssance		
	Middelalder	Senmiddelalder Højmiddelalder Tidlig middelalder	
1050			Jernalder Iron Age
	Vikingetid	ynge ældre	
775/800			
	Germansk jernalder	ynge ældre	
375			
	Romersk jernalder	ynge ældre	
0			
	Førromersk (keltisk) jernalder	III II I	
500			Bronzealder Bronze Age
	Yngre bronzealder	VI V IV	
1100			
	Ældre bronzealder	III II I	
1700			Neolitikum Neolithic Yngre stenalder
	Dolktid / Senneolitikum (SN)	C B A	
2350			
	Stridsøksekultur/ Enkeltgravkultur/ Mellemneolitikum B (MN B)	Overgravstid Bundgravstid Undergravstid	
2800			
	Jættestuetid/ Tragtbægerkultur/ Mellemneolitikum A (MN A)	V III/IV II I	
3300			
	Dyssetid/Fuchsberg/ Tragtbægerkultur (TRB)/ Tidlig neolitikum (TN)	C B A	
3900			Mesolitikum Mesolithic Ældre stenalder
	Ertebøllekultur	ynge ældre	
5400			
	Kongemosekultur	ynge ældre	
6400			
	Maglemosekultur	5 4 3 2 1 0	
9600	Ahrensburgkultur		
10900		Yngre Dryas	
	Brommekultur	Allerød	
	Federmesserkultur		
12000			
	Hamburgkultur	Bølling	
12700		ynge ældre	

Oversigtstegning:
SBM 786 Præstehaven

